

Høringsinnspill til mandat for Rushåndhevingsutvalget fra Rusavdelingen i Universitetssykehuset Nord-Norge HF:

Generelt om bakgrunn

- Målsettingen med arbeidet er å på den ene siden gi politiet tydeligere retningslinjer for håndhevingen, og på den andre siden legge til rette for at rusmiddelavhengige skal få helsehjelp. Rusreformutvalgets utredning NOU 2019:26 Rusreform – fra straff til hjelp kom som en oppfølging av regjeringen Solbergs forslag i Prop. 92L (2020 – 2021) om at straffansvaret for bruk og befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk skulle oppheves. Forslaget om avkriminalisering av erverv, bruk og innehav av mindre mengder narkotika fikk imidlertid ikke flertall i Stortinget. Likevel kom det flere lovendringer i kjølvannet, blant annet Helse- og omsorgstjenesteloven som pålegger kommunene å ha en rådgivende enhet for russaker. Likeledes ble straffeloven endret slik at det kan fastsettes særvilkår som en del av avgjørelsen i straffesaker som innebærer oppmøte for en kommunal rådgivningsenhet gjennom illeggelse av betinget bot eller fengsel, forutsatt dom for bruk, erverv, besittelse eller oppbevaring av narkotika til egen bruk.

I stortingsbehandlingen ble det også fattet flere anmodningsvedtak til regjeringen, hvor det foreslås lovendringer som går i retning bort fra straffereaksjoner.

Det ble i Høyesterett avsagt dom i tre saker våren 2022 som omhandlet straffutmåling for rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk. Høyesterett har lagt til grunn at «rusavhengiges befatning med inntil 5 gram heroin, amfetamin og kokain til egen bruk i alminnelighet skal føre til straffutmålingsfracfall, jfr straffeloven § 61.» På bakgrunn av disse dommene fastsatte Riksadvokaten 13. mai 2022 retningslinjer til påtalemyndigheten om behandling av saker som gjelder rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk, og her fremgår at det i slike saker skal avgjøres med ubetinget påtaleunntatelse etter straffelovens §69. Samtidig kommer en innskrenkning i adgangen til å benytte straffeprosessuelle tvangsmidler overfor rusmiddelavhengige som kun mistenkes for å besitte mindre mengder narkotika til egen bruk; her nevnes adgangen til personransaking mv.

Utviklingen har gått i retning bort fra straff i saker som omhandler rusavhengiges befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk, og dette har medført en usikkerhet hos politiet om hvordan regelverket for bruk av tvangsmidler skal praktiseres. Det pekes på at det er utfordrende å avdekke rusmiddelbruk blant unge, og det er en vanskelig grenseoppgang å definere hvem som skal anses som rusavhengig.

Vedr. medlemmer i utvalget

Det anbefales at utvalget styrkes med medlemmer som har faglig bakgrunn fra rus- og avhengighetsbehandling, siden noen av oppgavene i henhold til mandatet vil kreve en faglig forståelse av, og tilnærming til, rus- og avhengighetslidelser.

Lovregulering av en straffutmålingsordning hvor det normalt skal reageres med straffutmålingsfracfall eller påtaleunntatelse overfor rusavhengige.

Vi mener at straff ikke automatisk fører til endring av rusvaner, og vil således støtte en endring av straffutmåling. Det er ikke vanskelig å gi støtte til at rusmiddelavhengige slipper påtale, eller at straff fracfalles når det er snakk om bruk av rusmidler i små mengder til eget bruk. Samtidig mener vi at det både vil være utfordrende og nødvendig å operasjonalisere «små mengder» og «eget bruk» for å lykkes med å beholde skillet mellom de som ikke skal straffes og de som representerer et distribusjonsnettverk. Se pkt lenger ned.

Rettslig avgrensning av begrepet rusmiddelavhengig

Å definere rusmiddelavhengige på bakgrunn av avhengighetsdiagnoser kan være et svært problematisk kriterium, fordi det i mange tilfeller ikke foreligger en klar diagnose. Ut fra det bør også andre kriterier kunne legges til grunn, så som omfattende bruk av rusmidler, den enkeltes opplevelse av manglende kontroll, livsstil, sosiale effekter av rusmiddelbruk og tidligere domfellelser.

Begrepet begynnende avhengighet

Begrepet begynnende avhengighet er et svært vanskelig begrep å definere, og for den det gjelder vil det kunne være vanskelig å ha en erkjennelse av de faktiske forhold fordi tegnene kan være vage. Det anbefales derfor ikke å bruke begrepet, og i en strafferettslig tilnærming vil heller ikke et eventuelt diagnosekriterium være en del av vurderingen, og en må uansett se hen til andre forhold som kan gi en pekepinn, lik de nevnt i punktet over.

Beskyttelse mot selvinkriminering

Den som er mistenkt bør kunne få en reell mulighet til å bli omfattet av et straffefritak/påtaleunntatelse ved å fortelle om sin rusmiddelbruk, uten risiko for ytterligere reaksjon dersom det i samtalen kommer opplysninger av selvinkriminerende art.

Mengder til eget bruk

Utfordringen med å angi terskelverdier eller en maksgrense for hvor store mengder illegale rusmidler en person har på seg, er flerdelt, og vi er enige om at denne grensen må settes så lavt som mulig slik at den faktisk gir gjenklang i forståelsen av begrepet små mengder til eget bruk og samtidig bidrar til å hindre videre distribusjon. Samtidig gir en maksgrense for oppbevaring til eget bruk også en aksept for å faktisk bringe med seg rusmidler som i en større mengde og i en annen sammenheng, vil være illegale – inntil den grensen som er satt.

Dette er også en problemstilling som vil utfordre politiet som skal håndheve lovverket, fordi det en person medbringer ikke nødvendigvis representerer hvilke rusmidler denne personen rår over, og som i øyeblikket er oppbevart et annet sted.

Helhetlig forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet

Vi støtter en målsetting om å styrke kvaliteten i behandling og oppfølging av mennesker med rusmiddelproblemer, og at dette ledsages av en tenkning som går mer i retning av helsehjelp enn straff. Samtidig må dette avstemmes opp mot de som henvises til rusbehandling på vanlig måte, hvor henvisning ledsages av rettighetsvurdering i en regional vurderingsinstans, da dette også kan bli et spørsmål om kapasitet og ressurser i institusjoner som tilbyr rusbehandling.

På den ene siden vil det være av stor betydning å skille de som besitter mindre mengder narkotika til egen bruk fra de som inngår i et distribusjonsnettverk, og på den andre siden vil rusdiagnoser alene ikke kunne representere dette skillet. Som nevnt ovenfor må flere kriterier legges til grunn, hvor pasientens egen historie og opplevelse av egne rusmiddelproblemer tillegges stor vekt.